

Boekbesprekingen

PIET VAN
CRUYNINGEN

Eric H. Ash, *The Draining of the Fens. Projectors, politics, and state building in early modern England*. Baltimore: Johns Hopkins University Press 2017, 398 pp., ISBN 9781421422008, hb.

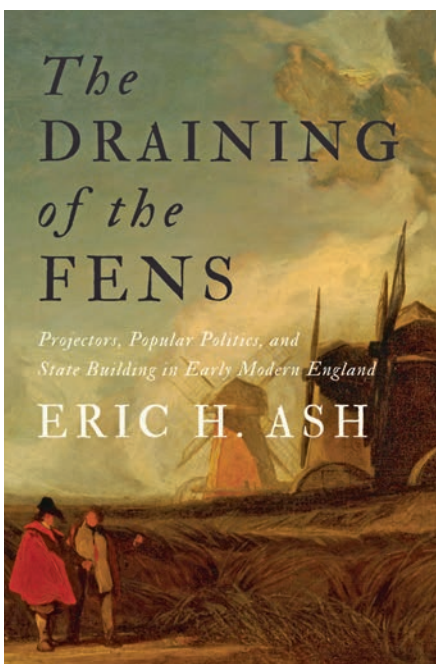
Engeland is na Nederland het land met de meest uitgestrekte drooggelegde wetlands aan de Noordzee. Het grootste wetland-gebied in Engeland wordt gevormd door de zogeheten Fens ten noorden van Cambridge, grotendeels in de graafschappen Cambridgeshire en Lincolnshire. Dit gebied van 280.000 hectare bestaat uit hoger gelegen Silt Fens langs de kust – wat wij kwelders zouden noemen – en daarachter meer landinwaarts de laag gelegen Peat Fens – veengebieden. De Silt Fens waren al in de middeleeuwen ontgonnen en bewoond, terwijl de Peat Fens grotendeels in hun natuurlijke staat bleven en werden gebruikt voor visserij, het snijden van riet, turfwinning en vooral het weiden van vee.

In de eerste helft van de zeventiende eeuw werden deze uitgebreide veengebieden in één grote operatie drooggemaakt met de bedoeling de grond voor akkerbouw te bestemmen. De geograaf H.C. Darby heeft de geschiedenis van dit grootste landaanwinningsproject van vóór de twintigste eeuw beschreven in zijn klassieker *The Draining of the Fens*, waarvan de eerste editie verscheen in 1940. Hij was vooral geïnteresseerd in de veranderingen in het landschap terwijl historici die later de drooglegging van de Fens bestudeerden zich vooral bezighielden met de heftige conflicten waarmee de drooglegging gepaard ging. De ondernemers die, gesteund door koning Karel I, het gebied wilden ontginnen, gingen rücksichtslos te werk en walsten over de belangen van de lokale bevolking

heen. Deze verzette zich fel met opstandjes, sabotage en eindeloze rechtszaken.

Ash voegt zich in de rij van historici die zich met deze sociale en politieke aspecten van de drooglegging bezighouden. Er is hierover intussen een uitgebreide historiografie en de vraag is dan of je daar dan nog iets nieuws aan kunt toevoegen? Het blijkt dat Ash dat kan. Hij laat bijvoorbeeld zien waarom de Engelse kroon dit megalomane project zo graag uitgevoerd wilde zien. Het paste in de uitbouw van de gecentraliseerde Engelse staat. De Fens werden door de kroon gezien als een disfunctioneel en wild landschap waarin orde moest worden gebracht door het in cultuur te brengen. Het project was bedoeld om de macht van de Engelse staat te bevestigen en in die zin is het vergelijkbaar met het eveneens in de zeventiende eeuw aangelegde Canal du Midi in Frankrijk.

Eric Ash heeft ook met een frisse blik gekeken naar de argumenten voor en tegen drooglegging. De meeste historici, beïnvloed door hun sympathie voor de ongelukkige *Fenmen*, hebben de neiging die *Fenmen* te volgen in hun redenering dat de droogmaking niet nodig was. De vloed die af en toe het land overspoelden, zetten vruchtbaar slib af en als de sloten en kanalen maar goed wer-

den onderhouden, was er verder niets aan de hand, zo was hun argumentatie. Ash laat overtuigend zien dat dit niet klopte. Sinds de tweede helft van de zestiende eeuw namen zowel de frequentie als de uitgestrektheid van de overstromingen toe en dat leidde tot ernstige problemen. De *Fenlanders* wilden die problemen graag opgelost zien, maar konden het niet eens worden over hoe dat zou moeten.

Projecten die de toestand in een deel van de Fens moesten verbeteren, leidden vaak tot problemen elders. De kroon moest bemiddelen in de daaruit voortvloeiende conflicten en daaruit groeide het inzicht dat er een omvattende oplossing voor het hele gebied moest komen. Koning Jacobus I probeerde zonder veel succes een consensus te bereiken tussen de betrokkenen. Zijn opvolger Karel I probeerde het project van bovenaf op te leggen met de hem kenmerkende combinatie van bruutheid en onhandigheid die hem uiteindelijk letterlijk de kop zou kosten. Vanaf 1630 werden de Fens onder groot verzet van de lokale bevolking drooggemaakt. Dat verzet was begrijpelijk. De investeerders in het project traden hardhandig op en kregen als vergoeding 95.000 acres (ruim 38.000 hectare) land toegewezen waarop de lokale boeren tot die tijd hun vee lieten grazen. Aan de andere kant moest er ook wel iets gebeuren om de afwatering te verbeteren. De indruk ontstaat toch wel enigszins dat de *Fenmen wanted to have their cake and eat it*. Wel de lusten, niet de lasten.

Vanuit Nederlands perspectief is de betrokkenheid van de Zeeuwse ingenieur Cornelis Vermuyden (in Engeland Sir Cornelius Vermuyden; 1590-1677) interessant. Deze ingenieur is in Nederland grotendeels vergeten, maar in Engeland beroemd en berucht. Hij heeft een slechte pers gekregen vanwege zijn vermeende hebzucht en technische fouten bij de uitvoering van zijn projecten. Vermuyden was inderdaad een bikkelharde ondernemer die alles ondergeschikt maakte aan zijn eigen belangen. Bij een eerder groot project in Engeland, de drooglegging van Hatfield Chase op de grens van Yorkshire en Lincolnshire in 1626-1631, creëerde hij een financiële puinhoop waar hij de Nederlandse investeerders die het project financierden voor liet opdraaien.¹

In technisch opzicht waren zijn projecten echter minder laakbaar. Hij maakte fouten, maar aangezien niemand op dat ogenblik ervaring had met dit soort grootschalige projecten, was dat niet verwonderlijk. Bovendien weten we intussen, en Eric Ash, bevestigt dat, dat hij pas in een laat stadium bij de droogmaking van de Fens betrokken was geraakt. In 1630 wilde men Nederlands kapitaal aantrekken, maar gezien de slechte ervaringen in Hatfield Chase wilden Nederlandse investeerders niet meer met Vermuyden samenwerken. Daarom werd uiteindelijk een plan van onbekend gebleven inwoners van de Fens uitgevoerd. Voor de fouten daarin kan Vermuyden moeilijk aansprakelijk worden gesteld. Nadat de droogmaking door conflicten tussen de koning en de investeerders en later door de burgeroorlog in Engeland was komen stil te liggen, heeft Vermuyden het project uiteindelijk voltooid in de jaren 1649-1656. Doordat de investeerders wilden bezuinigen, zijn cruciale onderdelen van zijn plannen niet uitgevoerd, wat later tot overstromingen leidde. Zoals Darby al aantoonde kan dit Vermuyden niet worden verweten.

Cornelis Vermuyden is uitgegroeid tot een bijkans mythische figuur waarover allerlei wilde verhalen de ronde doen. Eric Ash heeft er helaas eentje aan toegevoegd. Op pagina 150 beweert hij dat Vermuyden een boek in het Nederlands zou hebben geschreven over de kunst van het bedijken. Was dat maar waar! Helaas geeft Ash geen bron voor deze fascinerende opmerking. Vermoedelijk is Vermuyden hier verward met Andries Vierlingh. Dit kleine foutje doet niet af aan het feit dat Eric Ash een geweldig boek heeft geschreven over de droogmaking van de Fens dat voor de komende decennia het standaardwerk over dit onderwerp zal blijven.

¹ Piet van Cruyningen, 'Dutch investors and the drainage of Hatfield Chase, 1626 to 1656', *Agricultural History Review* 64 (2016) 17-37.